

Woede die voortwoekert

door Willem Thies

Op blz. 192 van de 195 pagina's tellende roman *Vlo* van Lex Paleaux, die ik gelezen en geredigeerd heb, staat deze doffe zin: 'Hij wenst zichzelf dood en verwenst anderen zijn leven.' Nietiger, kleiner, grimmiger en desolater kán bijna niet. Dit is een gedachte van de naamloze protagonist, en op de volgende pagina wordt die gevolgd door deze passage: 'De bewolking krijgt steeds meer de overhand op een dag die toch al overschaduwde werd door gevoelens van negativisme en teleurstelling.

Zelfs de vogels hebben zich teruggetrokken en alleen het zachte geritsel van de bladeren in de bomen dient als de soundtrack van een leven dat niemand wil.

De stilte is prettig maar heeft ook iets onheilspellends, alsof niemand zich om hem bekommert, laat staan dat hij überhaupt gemist zou worden als hij er niet meer zou zijn. De enige die kapot zou gaan van verdriet is zijn moeder.'

De protagonist is niet iemand met wie de lezer zich graag of gemakkelijk zou identificeren. *Vlo* is een roman die, zeker op den duur, eerder ongemakkelijk is – die wringt en schuurt. De protagonist is geen held; noch een soort Hollywoodheld, noch een klassieke of tragische held. Het is een antiheld, een beetje een schlemiel, en alsof dat niet genoeg is: er schuilt weinig sympathieks of ook maar regelrecht goeds in hem. Je zou als lezer alleen aanvankelijk enig medelijden kunnen hebben – *mededogen* is eigenlijk nog een te groot woord. De protagonist is het tegendeel van assertief en mondig; hij is onhandig en gehandicapt in het sociaal verkeer (en dat is een understatement); hij weet zich nauwelijks adequaat te uiten, komt niet voor zichzelf op en geeft zijn grenzen niet aan. Hij werkt op een kantoor en heeft heimelijk seksuele en amoureuze fantasieën over een vrouwelijke collega. Maar niet alleen heeft deze vrouwelijke collega volstrekt géén interesse in hem, veel erger: samen met een andere vrouwelijke collega spreekt ze met dedain en zelfs weerzin over hem, zo ervaart hij eens, als hij in het verborgene getuige is van hun roddelpraat. De hoofdpersoon voelt zich vernederd en bespot, gefrustreerd. Stille, ingeslikte woede balt zich samen, die groeit en hem vergiftigt, een uitweg zoekt. Altijd heeft de protagonist alles aanvaard, erin berust; in gesnauw en negativiteit;

altijd is hij aardig geweest en gebleven, maar iets in hem lijkt op den duur te knappen.

Het vergt ál zijn moed om het 'object' van zijn verlangen en begeerte te confronteren, en haar de pijnlijkste vraag denkbaar te stellen; en aan deze vraag, en aan deze passage, dankt de roman zijn titel:

'Tessa...'

Hij draait zich om en heeft de moed verzameld om haar recht in de ogen aan te kijken.

'Waarom walg jij van mij, waarom vind jij mij een vlo?'

De lezer krimpt bij deze woorden bijna ineen van plaatsvervangende schaamte. Het is té pijnlijk, te schrijnend, te zielig. Zó'n sneue protagonist, en niets of niemand lijkt hem te helpen in zijn immense misère. Wat doet langdurige en zich ophopende vernedering met een mens? En... is een slachtoffer, een zielig figuur, een vernederde ook automatisch een figuur die onze sympathie verdient? Ons mededogen? Niet per se. Een beschadigd mens is – helaas – lang niet altijd een *goed* mens.

In de laatste vijf alinea's (en de daaropvolgende 'Epiloog') van de roman wordt een ijzingwekkende scène opgeroepen, gesuggereerd; maar niet méér dan dat; maar het is genoeg – het onuitgesproken verschrikkelijke hangt onverbiddelijk in de lucht. De huiveringwekkende slotscène vindt als het ware *offscreen* plaats, of beter gezegd: valt buiten de montage, de 'postproduction'. Er is formeel gezien sprake van een zogenaamd 'open einde', maar tegelijk lijkt alles erop te wijzen dat dat einde ominous is, vol van onheil.

Deze roman gaat over sluipenderwijze geschonden worden; en ánderen schenden. Over veiligheid en vooral: een gebrek eraan. Grenzen en het overschrijden ervan. Iemands integriteit, en de beschadiging ervan. Deze roman gaat over vernedering en woede, en de voortplanting van die woede in ánderen.

Bron: presentatie *Vlo* in *Patronaat* Haarlem, 20 maart 2022